РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Добринка Иванова Чанкова, професор в катедра „Наказателноправни науки“ на Юридическия факултет на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, Професионално направление 3.6 Право, назначена със заповед на ректора на Варненския свободен университет №635 /01.10.2026 г., за член на научното жури за публичната защита на дисертационния труд на

КРЕНАР БАРДИ

Докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Наказателноправни науки“ на Юридическия факултет на Варненски свободен университет

на тема:

МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ПЕНИТЕНЦИАРНИТЕ СИСТЕМИ В БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ (КРИМИНОЛОГИЧНИ И НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ АСПЕКТИ)

За придобиване на образователната и научна степен ДОКТОР в област на висшето образование 3. Социални, икономически и правни науки, Професионално направление 3.6 Право, Докторска програма „Криминология“

1. Кратки биографични бележки за докторанта

Докторантът Кренар Барди е учил в няколко университета в Албания и е получил образователни степени в различни области -

Социални дейности, Управление и публична администрация и Правни науки. Най-релевантна към настоящия дисертационен труд е степента Магистър по наказателно право, придобита в Албанския университет - Тирана. Той има богата и разнообразна професионална кариера, сред която откроявам работата му в Генералната дирекция на затворите, дейността му като адвокат и преподавател по Криминология и пенология в Университета Alexander Moisiu – Дуръс. Всичко това се отразило особено благоприятно за разработването на дисертацията.

През 2023 г. Кренар Барди е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка във ВСУ „Ч. Храбър“, Професионално направление 3.6 Право, Докторска програма по Криминология, и съответно през 2026 г., след изпълнение на дейностите по индивидуалния учебен план и разработен проект на дисертационен труд, е отчислен с право на защита. По време на докторантурата е участвал в научния живот на университета и Юридическия факултет. Има проведени множество допълнителни обучения, взел е участие в конференции и др. От приложената документация е видно, че са спазени минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Наредба № 12 на ВСУ за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“ и научната степен „Доктор на науките“.

2. **Обща характеристика на дисертацията**

Дисертацията е посветена на актуален и значим въпрос: състоянието на пенитенциарните системи на България и Албания, и двете страни отдавна критикувани за неспазване на международните стандарти и нарушения на човешките права на затворниците. Въпреки, че проблемът е изследван

теоретично, динамиката на правното развитие се нуждае от периодичен преглед и преосмисляне, като трябва да се обърне дължимото внимание на практическите аспекти на въпроса. Ето защо намирам темата напълно дисертабилна и необходима.

Обектът, предметът, целите и задачите на изследването са много добре дефинирани и проучени, а резултатите са постигнати. Приетата научна методология е правилна. Въз основа на задълбочен и прецизен анализ, добро познаване на теорията и законодателството - национално, международно и сравнително, както и на съдебната практика на ЕСПЧ, и умело използване на множество изследователски методи и научни инструменти, са направени много нови теоретични заключения и обобщения, както и институционални препоръки и предложения de lege ferenda, представляващи принос към пенитенциарното право и наука.

Дисертацията представлява 190-странично изследване, състоящо се от въведение, три глави, заключение, приложение и библиография със заглавия на български, английски и албански език, както и на съответните национални и международни актове, интернет източници и съдебна практика. Има 124 бележки под линия, което свидетелства за добросъвестност и умение за работа с научен апарат.

3. Оценка на научните и практически резултати и приноси в дисертацията

Във **въведението** са очертани факторите, които определят релевантността на изследването, и причините за ангажирането на докторанта с него. Представени са многобройни и разумни аргументи, но следва да се отбележи, че въведението съдържа и елементи, които трябва да бъдат част от автореферата.

Глава I разглежда МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПЕНИТЕНЦИАРНИТЕ СИСТЕМИ И ЗА ЗАЩИТА НА ОСНОВНИТЕ ПРАВА НА ЗАДЪРЖАНИТЕ И ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА ЛИЦА. Обръща се дължимото внимание на съответните международни и регионални - европейски - инструменти за правата на човека. Анализът е правилно базиран на разпоредбите на Международния пакт за граждански и политически права, Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание, Европейската конвенция за правата на човека, Европейските правила за затворите, практиката на Европейския съд по правата на човека и други относими източници. Разглеждат се и различните видове механизми за осигуряване на правилното прилагане на установената правна рамка и принципите на пенитенциарното право.

Тук би следвало да се отдели дължимото място на международната организация Асоциация за превенция на изтезанията (www.apt.ch) и на фигурата на Специалния докладчик на ООН срещу изтезанията, които в последно време допринасят в много голяма степен за установяването и имплементирането на стандарти в местата за лишаване от свобода, съвместими с основните човешки права.

В главата правилно и задълбочено са обсъдени принципите на пенитенциарното право и системи. Разглеждайки обаче принципите за хармонизиране на живота в затвора с този навън и за подкрепа преди и след затвора, би следвало да се вземе отношение към възстановителните практики в местата за лишаване от свобода, широко прилагани в сравнителен план и доказали многобройните си предимства за ресоциализация на затворниците и подобряването на качеството на живота им при завръщане в общността.

Втората глава изследва ПЕНИТЕНЦИАРНИТЕ СИСТЕМИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И АЛБАНИЯ. Правните и институционалните рамки, както и съществуващите предизвикателства и най-добри практики, са подложени на анализ. Демонстрирани са много добри познания, анализът за съответствие с международната регулация е задълбочен и всеобхватен. Би следвало да се отдели внимание и на Правилника за приложение за Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража и някои други подзаконови актове, които поради спецификата на българската правна действителност имат особено голямо значение. Ролята на българския Омбудсман на Национален превантивен механизъм също би трябвало да се подчертае.

Третата глава е централна и посветена на ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ПЕНИТЕНЦИАРНАТА СИСТЕМА В АЛБАНИЯ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА. Изследването се основава на данни от първа ръка, събрани директно от служители на затворите, работещи в някои от най-големите места за задържане в Албания. Този емпиричен компонент на изследването използва качествени и частично количествени методи, комбиниращи структуриран въпросник и полуструктурирани интервюта, а резултатите от него носят значителна добавена стойност на дисертацията. Констатациите са правилно интерпретирани и са направени съответните заключения. Резултатите биха могли да бъдат и по-добре визуализирани. Препоръките за подобряване на ефективността на пенитенциарната система на Албания са добре обосновани.

Заключението обобщава най-важните констатации. Следва да се съгласим с извода, че сравнителният анализ потвърждава, че както Албания, така и България са изправени пред сходни структурни предизвикателства, въпреки разликите в институционалната зрялост. Международните стандарти

функционират като ръководни рамки, чиято практическа ефективност зависи от взаимодействието между правните норми, институционалния капацитет, професионалния интегритет на персонала и наличните ресурси. С разработените резултати и препоръки изследването би могло да бъде полезно и за двете страни.

Като основни **научни и практически резултати и приноси с характер обогатяване на съществуващите знания** откроявам**:**

- Извършения цялостен сравнителен анализ на въздействието на международните стандарти върху пенитенциарните системи на България и Албания, съчетавайки правни, институционални и криминологични перспективи;

- Проведеното емпирично проучване относно албанския пенитенциарен контекст, касаещо рехабилитацията, условията на труд, институционалния капацитет и превенцията на рецидивизма, и интерпретацията на резултатите;

- Идентифицираните специфични пропуски и слаби звена на албанската пенитенциарна система и формираната визия за преодоляването им, вкл. използвайки и българския опит;

- Начина, по който дисертацията свързва международните правни стандарти с криминологичната ефективност;

- Формулираните предложения de lege ferenda и институционални препоръки, насочени към подобряване на законодателството, институционалното управление, професионализма на персонала, мониторинга и междуинституционалната координация. Тези предложения и препоръки могат и следва да бъдат съобразени от законодателя и внедрени в практиката.

По темата на дисертацията има 3 публикации, всички в български списания, които отговарят на необходимите стандарти. Авторефератът като цяло е изготвен в съответствие с правилата и обективно и пълно отразява съдържанието на дисертацията. Все пак, следва да се вземе предвид бележката, направена по-горе.

4.Становище относно наличието или липсата на плагиатство

В хода на работата ми като член на научното жури не са постъпили сигнали, аргументирани по съответния законов ред в писмен вид за наличие на плагиатство в представената дисертация и другите трудове на кандидата. И аз като член на научното жури не съм установила елементи на плагиатство и недобросъвестно използване на чужди научни резултати. Трудът е дело на автора и приносите са оригинални.

5. Бележки и препоръки

Необходимо е все пак да се направят някои допълнителни бележки и препоръки, които не се отразяват върху стойността на изследването, а целят да ръководят евентуална бъдеща работа по него:

Езикът и стилът, включително граматиката, на дисертацията би могъл да бъде подобрен. Техническите грешки следва да бъдат отстранени.

Общоустановените библиографски стандарти следва да се спазват винаги.

Някои от предложенията de lege ferenda са доста общи и се нуждаят от допълнително уточняване и прецизиране, за да бъдат от незабавна полза за законодателя.

За да се постигне желаният ефект на дисертацията, публикации с препоръки трябва да бъдат направени и в Албания.

6. Заключение

В заключение, дисертацията съдържа достатъчно теоретични обобщения, изводи и идеи, представляващи оригинален принос както от научен, така и от приложен характер, който обогатява теорията на пенитенциарното право. Следователно, намирам, че *представената работа отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и вътрешните правила на Варненски свободен университет относно присъждането на образователната и научна степен „доктор“.*

Ето защо давам на дисертационния труд на докторант Кренар Барди ***положителна оценка и считам, че следва да му бъде присъдена образователната и научната степен ДОКТОР по професионално направление 3.6 Право, Докторска програма „Криминология“.***

17.10.2026г. Рецензент:

Проф. д-р Добринка Чанкова